

BÖGÖTHY ZOLTÁN,
HAUSMANN RÓBERT

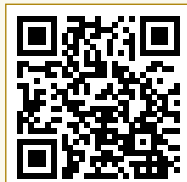
ÚJ, ZÖLD ÉS FENNTARTHATÓ ADÓRENDSZER

A családbarát, digitális
és környezetbarát
modern adózás alapvetései

*„A környezetszennyezést,
nem az embereket
kell adóztatnunk.”*

António Guterres, ENSZ főtitkár

A FEJEZETHEZ
TOVÁBBI ONLINE
HÁTTÉRANYAGOK
ÉRHETŐK EL

A jövő adózásának kialakítása szempontjából fontos, hogy az adópolitikában a döntéshozók a hagyományos gazdaságpolitikai célok mellett új, fenntarthatósági aspektusokat is figyelembe vegyenek (17.1. ábra). Az adórendszerrel szemben támasztott prioritások jelentősen átalakultak, hiszen korábban a gazdasági növekedés folytonossága magától értetődő volt, a környezetszennyezés és károsanyag-kibocsátás problémája kevésbé foglalkoztatta a döntéshozókat, a népességszám a fejlett országokban is általánosan emelkedő tendenciát mutatott, emellett a világ kevésbé volt globalizált, a digitális szolgáltatások pedig egyáltalán nem voltak jellemzőek. A fenntarthatóság környezeti aspektusának támogatásában kiemelt szerepet kell kapniuk a jövőben a **zöld adóknak**, amelyek segítségével csökkenthető a környezetterhelés és kedvezőbb keresleti-kínálati egyensúly alakítható ki. A társadalmi fenntarthatóság érdekében az adórendszer tervezésekor a **családi és gyermekvállalást segítő kedvezmények** jelentős hozzáadott értéket képviselhetnek a születésszám növelése érdekében. A teljes gazdaságot átszövő **digitalizáció** az adórendszerben is forradalmi változást okozhat, és segíthet megvalósítani a rejtett gazdaság visszaszorításán keresztül a méltányos, adóelkerülést minimalizáló közteherviselést.

A SZENNYEZŐ FIZESSÉN! ...TÖBB ADÓT IS

A 2010-es évek második felére a világ lakosságának teljes erőforrás-igénye 70 százalékkal meghaladta a Föld megújulni képes környezeti javait, ami a globális gazdasági növekedés túlzott ökológiai lábnyomának tulajdonítható. Ez abból ered, hogy a jelenlegi gazdasági rendszerben a környezetterhelő kibocsátást egyénileg látszólag még akkor is célszerű növelni, amikor az nemzetgazdasági vagy globális szinten már ártalmas. Ezt a jelenséget nevezi a közgazdaságtani elmélet az ún. **közlegelő tragédiájának**. Mivel a mindenki által ingyenesen hozzáférhető, de korlátozott mennyiségben rendelkezésre álló javak, vagyis a közjóságok fogyasztását önmagában semmilyen akadály nem korlátozza, ezért egyéni szinten mindenkinek megéri kicsit többet fogyasztani belőlük annál, mint amennyi a teljes társadalmat tekintve kifizetődő és fenntartható.

17.1. ábra: A jövő fenntartható adórendszerének egyes pillérei

Forrás: Magyar Nemzeti Bank, saját szerkesztés

A JÖVŐ FENNTARTHATÓ ADÓRENDSZERE

17.2. ábra: A zöld adó hatásmechanizmusa

Forrás: MNB

Megfelelő piaci körülmények között valamennyi, a termelő által okozott következménynek meg kellene jelennie a költségei között, azaz érvényesülnie kellene a szennyező fizet elvnek. A közgazdasági elmélet **negatív externália** hatásként beszél az olyan esetekről, amikor egy adott gazdasági jószág előállításának vagy fogyasztásának járulékos következményei nem annak termelőjénél vagy felhasználójánál következnek be, hanem a forintosítható költségek szétterülnek a társadalom egészén (például egy környezetszennyező gyár működése).

A környezetszennyezés visszaszorítható jogi vagy pénzügyi szabályozó eszközökkel, utóbbi egyik formája a zöld adók kivetése. A zöld adók célja, hogy megnöveljék a környezeti erőforrás árát, ezáltal megjelenítsék a gazdasági szereplők által okozott környezeti károkat költségeik között, és így mérsékeljék a környezetkárosítás mértékét. **A jól megtervezett zöld adók növelik a társadalmi jólétet** (17.2. ábra).

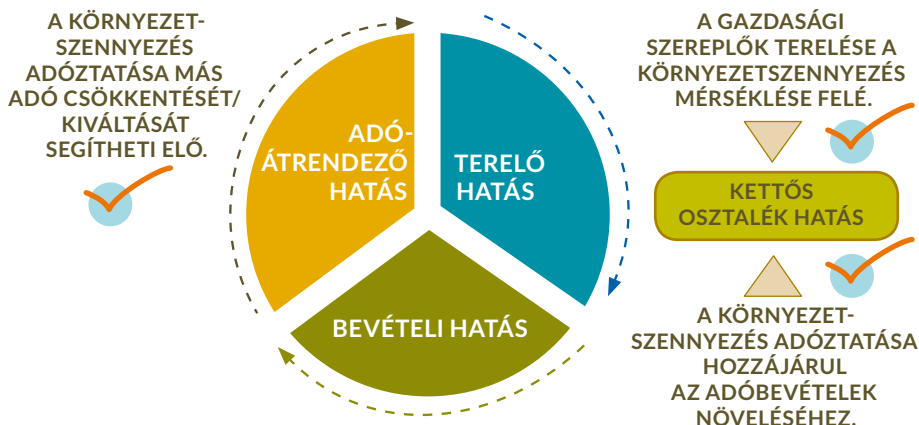
Több érdekesség is azonosítható a zöld adók működését illetően:

- ▶ a zöld adó méltányosabb és hatékonyabb, amennyiben a **károsanyag kibocsátásáért felelős termelő szereplőre vetik ki**,
- ▶ a zöld adó tevékenységterelő és bevételi hatással jár, a bevételi hatásból **adó szerkezeti átrendezés valósítható meg** (17.3. ábra),
- ▶ a zöld adók támogathatják az adórendszer elmozdítását a külső versenyképesség erősítése felé, ha kivetésükkel párhuzamosan **csökkennek a munkát terhelő adók**,
- ▶ a **környezetkárosító tevékenységeket segítő adókedvezményeket, támogatásokat is le kell építeni** a zöld adók kivetése mellett,
- ▶ megduplázza a kedvező hatást, ha a zöld adókból származó adóbevételeket közvetlenül **környezetvédelmi célra** fordítják,
- ▶ **geopolitikai eszköznek** is tekinthetők a zöld adók, mert bevezetésük befolyásolhatja egy ország nemzetközi kapcsolatait és külkereskedelmi lehetőségeit,
- ▶ a forgalmi típusú zöld adók növelése **inflációs hatással** járhat, ami az adó által illetett tevékenység drágulásából és a drágább, környezetbarátabb termék növekvő fogyasztásából következhet.

A zöld adók a növekedést gátló tényezők hatását tompítják, ezáltal **segítik a növekedés fenntartását és a felzárkózást**. A negatív környezeti hatások mérséklése a munkatermelékenységre is kedvezően hat. A zöld adók ugyanis a környezetterhelés költségesebbé tételével csökkentik a környezetszennyezés mértékét, ami egészségesebb életfeltételekhez vezet.

17.3. ábra: A kettős osztalék jelentkezése a zöld adóztatásban

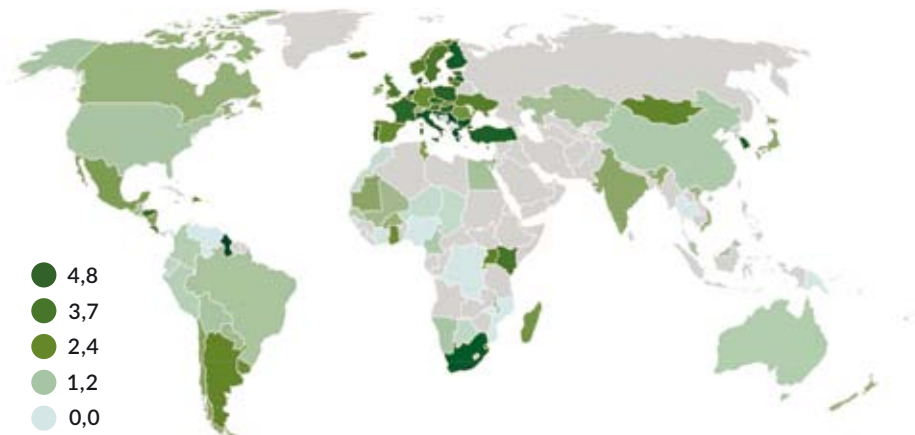
Forrás: Goulder (1995) alapján Magyar Nemzeti Bank

HOGYAN MENTHETI MEG AZ ADÓ A VILÁGOT?

17.4. ábra: A zöld adókból származó bevételek nagysága a GDP-hez viszonyítva (2020)

Forrás: OECD

A zöld adók geopolitikai eszköznek is tekinthetők, mert bevezetésük befolyásolhatja egy ország nemzetközi kapcsolatait és külkereskedelmi lehetőségeit. A kivetett zöld adók vagy vámok megdrágíthatják egy adott országba érkező termékek importját, de a környezeti adóterhek egyúttal egy adott országban előállított termék exportpiaci versenyképességét is csökkenthetik középtávon azáltal, hogy a magasabb termelési költségek következtében az adott terméket vagy szolgáltatást nyújtó vállalat csak drágábban tudja értékesíteni termékét a világpiacon, mint korábban. Másrészt sok esetben nemzeti vagy regionális integrációk keretei között bevezetésre kerülő különböző zöld adók és adó jellegű eszközök országok, illetve integrációk közötti részleges összehangolására is szükség lenne ahhoz, hogy a globális természeti célok minél nagyobb arányban teljesülhessenek.

AZ ÚJ ADÓBEVÉTELEKET A RÉGIEK CSÖKKENTÉSÉRE LEHET FORDÍTANI

A zöld adókból származó bevétel egyelőre a bruttó kibocsátás és a teljes adóbevétel töredékét teszi ki (17.4. ábra). A zöld adók száma növekszik, azonban az ebből az adónemből származó bevételek az OECD országokban átlagosan a GDP 1,5 százalékának felelnek meg, míg az **összes adóbevétel mindössze 5,1 százalékát képezik**. Európa élenjár a zöld adóztatásban, bár a belőle származó bevételei még alacsonyak a többi adóhoz viszonyítva.

A zöld adózás, illetve a környezeti adó jellegű eszközök legjobb nemzetközi gyakorlatait a következők jelentik:

- ▶ károsanyag kibocsátás-kereskedelmi rendszerek,
- ▶ karbonadók,
- ▶ környezetterhelési díjak (pl. levegő, víz, talaj szennyezése után),
- ▶ betéti díjak mint társadalmi ösztönzők,
- ▶ zöld vállalati adókedvezmények.

Az Európai Unió **károsanyag kibocsátás-kereskedelmi rendszere** (ETS) egy üvegházhatású gázkibocsátási küszöböt határoz meg, amely alatt a vállalatok kvótákért cserébe szennyezhetik a levegőt, az el nem használt kvótákkal pedig szabadon kereskedhetnek. Egy kvóta egy tonna üvegházhatású gáz kibocsátását teszi lehetővé. Az összkvótamennyiség egy előre meghatározott éves mérték alapján évről évre csökken, ezzel közelítve a gázkibocsátás csökkentésének mértékére tett célkitűzést (17.5. ábra).

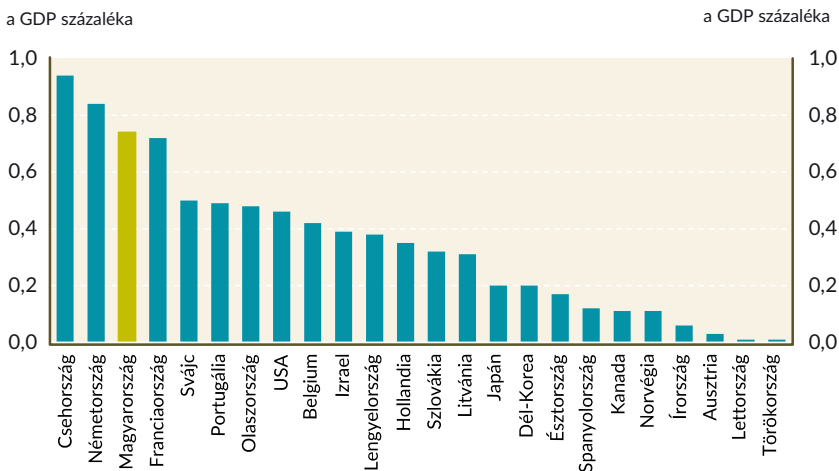
17.5. ábra: Egy tonna szén-dioxid ára az EU károsanyag kibocsátás-kereskedelmi (ETS) rendszerben

Forrás: EMBER

17.6. ábra: A családi adókedvezményre fordított államháztartási források az OECD országokban (2017)

Forrás: OECD

A kibocsátás-kereskedelmi rendszer kapcsán jelenleg arról folyik az egyik fő vita a tagállamok és az uniós intézmények között, hogy az kiterjesztésre kerüljön a közúti közlekedésre és az ingatlanállományra is, amelynek anyagi terhei közvetetten a lakosságot is érintenék. Az EU ETS kiterjesztés koncepciójában azonban hiányosnak tűnnek a garanciák az energiaár-növekedés elkerülésével kapcsolatban. Az Unió mellett Dél-Korea, Kína is vezetett be a vállalatokra kibocsátás-kereskedelmi rendszert.

▶ A **karbonadók** abban különböznek a kibocsátás-kereskedelmi rendszerektől, hogy a kibocsátott károsanyag árát és nem a mennyiségét szabályozzák.

A **környezetterhelési díjak** célja, hogy a vállalatok környezetszennyező tevékenységét közvetlenül adóztassa meg. Többek között Magyarországon és Észtországban is alkalmazzák.

A **betéti díjakat**, bár a fogyasztók fizetik, de társadalmi ösztönzőnek tekinthetők, mivel a környezetileg helyes magatartás esetén visszajárnak a fogyasztónak. Finnországban és Németországban is eredményesen működik.

A vállalatok tevékenységének környezetbarátabb formába terelését nemcsak adókkal lehet elérni, hanem a környezettudatos cégek **adó-fizetés alóli részleges mentesítése** is elősegítheti ezt. Hollandiában és Olaszországban is használják ezt az eszközt.

CSALÁDI ADÓ, ADÓ A CSALÁDOKÉRT

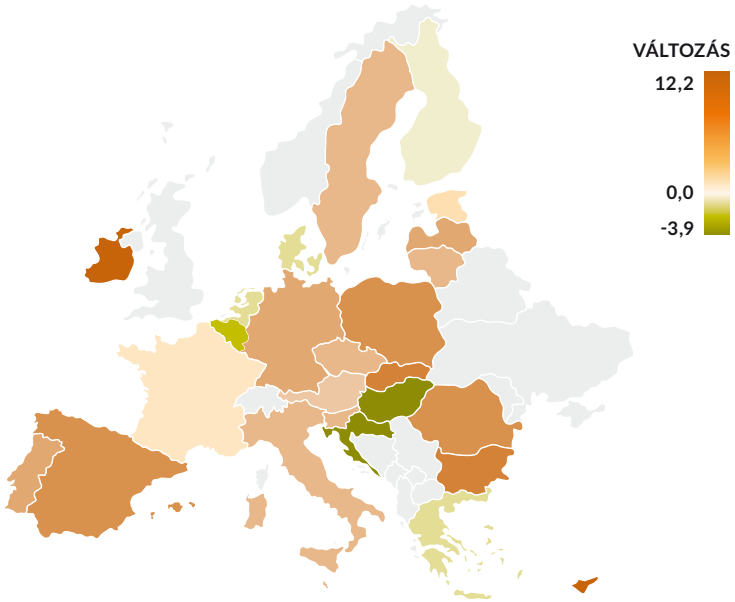
A fejlett országokban a jövő fenntartható adórendszerével kapcsolatos egyik legfőbb kihívás a munkaképes korú lakosság fokozatos csökkenése. Az adórendszerben a **családok, gyermekes háztartások kedvező elbírálása** és kedvezményei a nemzetközi szakirodalomban fellelhető kutatások alapján jelentősen ösztönözhetik a gyermekvállalást (17.6. ábra). Az elmúlt években egyre több országban került a figyelem középpontjába a **negatív adó alkalmazása családpolitikai céllal**, ami kedvező hatást fejt ki a gyermekszegénység felszámolása, az életminőség javítása, a foglalkoztatás és más egyéb területeken is (Garfinkel és szerzőtársai, 2021).

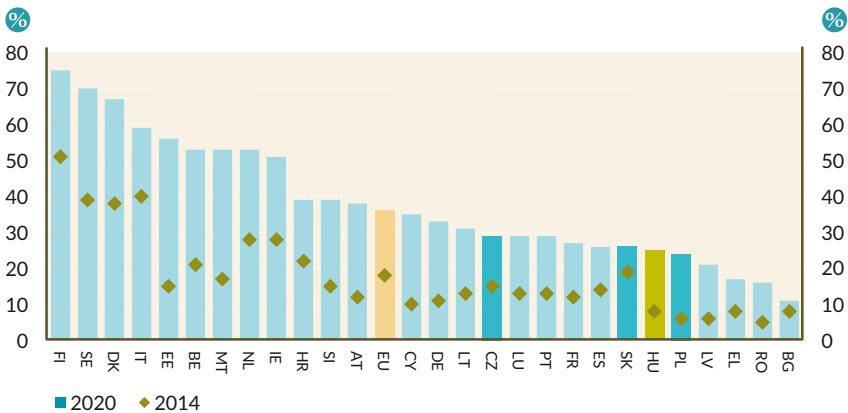
17.7. ábra: A munkát terhelő adók súlyának változása az összes adóbevételben belül, 2007–2019 között az EU tagállamaiban

Forrás: Európai Bizottság

17.8. ábra: Felhőszolgáltatást vásárló cégek aránya a 10 főnél több alkalmazottat foglalkoztató, nem pénzügyi vállalatokon belül 2014-ben és 2020-ban

Forrás: Eurostat

A HATÉKONY ERŐFORRÁS-ELOSZTÁS KULCSA: A NÖVEKEDÉSTÁMOGATÓ ÉS DIGITÁLIS ADÓRENDSZER

Az adórendszer az adóterhek mértékén és szerkezetén keresztül hat a gazdasági növekedésre. Kiemelendő, hogy az adórendszerben végrehajtott változtatások nemcsak a rövid alkalmazkodási folyamat során fejtik ki hatásukat, hanem hosszú távon is hatással vannak a gazdasági kibocsátás alakulására, így végső soron a gazdasági fenntarthatóságra. A gazdasági növekedésre gyakorolt hatás alapján az egyes adó-típusok közül a munkára és tőkére kivetett adók torzítják leginkább a gazdasági erőforrások optimális allokációját, így célszerű ezeket mérsékelni (17.7. ábra).

A digitalizáció az adózás területét sem hagyja érintetlenül, amelyre az adóhatóságoknak és a döntéshozóknak is válaszolniuk kell.

A digitális gazdaság vállalati szereplői új üzleti modelleket fejlesztettek ki, amelyek bár a hagyományos modellekkel párhuzamosan működnek, azt is lehetővé teszik, hogy a tranzakciókat jóval nagyobb mértékben és távolságra legyenek képesek a vállalatok végrehajtani (17.8. ábra). A digitális gazdaság vállalatainak üzleti gyakorlatában számos elem található, amelyek elősegítik a vállalatok adóelkerülési gyakorlatát, mivel a jogi szabályozás még nem követte le a gazdasági környezet változásait. Az OECD és a G20 államok szakértői által kidolgozott nemzetközi adózási reform enyhíthet az adózási problémán a közeljövőben, viszont a reform hiányosságai pont ellenkező irányban hathatnak. A szabályozási kihívás mellett a digitalizáció lehetőségeket is kínál az adóhatóságok számára, amelyeket érdemes lenne kihasználni a növekedés támogatása és a fenntarthatóság érdekében.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Garfinkel, I., Sariscsany, L., Ananat, E., Collyer, S., Wimer, C. (2021): **The Costs and Benefits of a Child Allowance.** Poverty and Social Policy Discussion Paper. Center on Poverty & Social Policy at Columbia University.

Goulder, L. H. (1995): **Environmental taxation and the double dividend: A reader's guide.** International Tax and Public Finance, 2, 157-183.